

כל אשר בשם ישראל יכונה | ידמה שעובד ה' לבד | הגעלת כלים והרהורי עבירה | בין המצרים ופרשת מטות | פניני אמונה

פניני המדרשים

מדרש רבה | ילקוט שמעוני | מדרש תנחומא | מדרש לקח טוב |

כל אשר בשם ישראל יכונה

כתיב בריש הפרשה 'וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמָּטוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה'". ומפרש על זה הרה"ק השפע חיים אשר ידוע שדיבור הוא לשון קשה, ואמירה הוא לשון תחנונים. ופירוש הפסוק הוא שגם כאשר בני ישראל הם בחינת 'ראשי המטות', שפירוש ראשי המטות הם על פי הפסוק – 'וְאַתָּה תִּרְדּוּ מִטָּה מִטָּה' (דברים כ"ח מ"ג) שהוא בחינת ירידה, ונראה שבני ישראל בשפל המדרגה, אך עדיין קוראים הם לעצמם 'ישראל'. אף שהם בשפל מיד מתחלף מאמירה קשה 'וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל רָאשֵׁי הַמָּטוֹת' לאמירה רכה 'לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר'. ובזכות שבשם ישראל יכוננו ישפיעו עליהם חסדים אפילו שהם בשפל כאמור. ובמצב של המשך הפסוק 'זֶה הַדְּבָר' לשון קשה, צריכים הצדיקים להמשיך את שם הוי"ה שהוא רחמים בבחינת 'אֲשֶׁר צִוָּה הוי"ה'.

ידמה שעובד ה' לבד

כתיב 'וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ וְגַם אִישׁ אֶל יָרֵא בְּכָל הָהָר גַּם הַצֶּאֱנָן וְהַבְּקָר אֶל יָרְעוּ אֶל מוֹל הָהָר הַהוּא' (שמות ל"ד ג') ומביא הדגל מחנה אפרים בשם מחותנו הרה"ק ר"נ הארידענקיר פירוש הפסוק, והוא שכאשר בא לעבודת ה' ידמה לעצמו שעובד הוא יחיד בעולם בחינת 'וְאִישׁ לֹא יַעֲלֶה עִמָּךְ' וכך לא יהיה לו פניה משום אדם. ומפרש שם כמה כתובים בדרך זה.

ועל הדרך הנ"ל מפרש הדגל את הפסוק דפרשתן 'וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הִחַלְצוּ מֵאֲתָכֶם אֲנָשִׁים לְצָבָא וְיִהְיוּ עַל מִדִּין לְתֵת נִקְמַת ה' בְּמִדִּין' ש'הִחַלְצוּ' לשון הסרה. אזי 'הִחַלְצוּ מֵאֲתָכֶם אֲנָשִׁים' פירוש תסירו מליבכם אנשים ותחשבו רק 'לְתֵת נִקְמַת ה' בְּמִדִּין' תחשבו שיחידים אתם במלחמה. וזה נוגע גם אלינו שנסיר כל איש מליבנו וכל ליבנו ומחשבתנו יהיה 'לְתֵת נִקְמַת ה' וְגו' – לעבוד את השי"ת.

הגעלת כלים והרהורי עבירה

כתיב בפרשה 'וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה עֲבֹדֶיךָ נִשְׂאוּ אֶת רֹאשׁ אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדָנוּ וְלֹא נִפְקֵד מִמֶּנּוּ אִישׁ'. ואיתא בגמרא על זה (שבת ס"ד.) שכאשר

אמרו לו לא נפקד איש לעבירה שאלם משה רבינו: אז מדוע מביאים אתם קרבן אם לא חטאתם? ענו לו אמנם לא חטאנו **במעשה** אך על הרהורי **עבירה** עברנו ולכן מביאים אנו קרבן.

מקשה הרה"ק החידושי הרי"ם מגור מדוע נזכרו רק עכשיו להביא הקרבן על ההרהורים, למה לא הביאו מיד בחזרתם למחנה ישראל הקרבן? ועונה דבר מתוק, שבתחילה שהגיעו לא חשבו שצריכים להביא קרבן, הרי חשבו שעבירה בפועל לא עשו. אך מכיוון שעכשיו, לאחר שחזרו מהמלחמה נצטוו בני ישראל על הגעלת כלים שציווי זה הוא להפקיע את הטעם האסור שספוג בדפנות הסיר למרות שאין דבר ממשי הבינו שצריכים הם להביא קרבן על ההרהורים, שאף שלא עשו חטא של ממש – אין בסיר דבר ממש, אך עדיין חשבו הרהורי עבירה – יש בסיר טעם של האסור. הבינו מדין זה שגם הם עצמם צריכים להביא קרבן על מחשבותם.

בין המצרים ופרשת מטות

ר' צדוק הכהן מלובלין בפרי צדיק מבאר עניין הקשר שיש תמיד בין פרשת מטות לימי בין המצרים שיוצא תמיד פרשת מטות בימי בין המצרים. ידועה אמרת חז"ל **'כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו'** ומפרש זאת שכל אדם צריך לתקן בימיו הפגם שנגרם בגללו החורבן. וכתיב **'הַמַּעַט לָנוּ אֶת עוֹן פְּעוֹר אֲשֶׁר לֹא הִטְהַרְנוּ מִמֶּנּוּ עַד הַיּוֹם הַזֶּה'** (יהושוע כ"ב י) כלומר עוון פעור לא נטהרנו עד רגע זה ממש ונטהר רק לעתיד לבא שנתקן זאת. ולכן שח"ו לא יתקיים בנו **'כל מי שלא נברא בית מקדש בימיו'** וגו' צריך לעשות גדרים וסיגים שלא ניפול וכביכול להחריב מקדשנו הפרטי. ובזה מתבטא קשר פרשת מטות אשר מדברת על גדרים הם הנדרים לימי בין המצרים.

פניני אמונה

א

'טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון: להגיד בבקר חסדך ואמונתך בלילות' כותב על כך הרה"ק חיים אלעזר ממוןקאטש בחיים ושלוש שתמיד צריך להודות לה', גם **'בבקר'** כלומר שזרחה שמש ההצלחה, וגם **'ואמונתך בלילות'** כלומר ששקעה שמש ההצלחה, וצריך אמונה בהשי"ת גם אז צריך וטוב להודות לה'.

ב

'את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים' ומפרש כך פסוק זה - שצריך להקריב כבש בבוקר - שיש אור הצלחה. אך גם בין הערבים, שנחשך גם אז צריך לברך, להודות ולזמר לה'.

פניני המדרשים

מדרש רבה

"נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך" רבי יהודה אומר אילו היה רוצה משה לחיות כמה שנים היה חי שאמר לו הקדוש ברוך הוא **"נקם"** **"ואחר תאסף"** תלה הכתוב מיתתו במדין אלא להודיעך שבחו של משה אמר בשביל שאחיה יעכב נקמת ישראל מיד **"וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא"** אנשים צדיקים ולהלן בחר לנו אנשים וכן (איוב ד,): **"בנפול תרדמה על אנשים"**:

ילקוט שמעוני

ויקחו את כל השלל ואת כל המלקוח באדם ובבהמה ויביאו אל משה ואל אלעזר הכהן וגו' [מגיד הכתוב שהיו בני אדם כשרים וצדיקים ולא נחשדו על הגזל לא כענין שנאמר וימעלו בני ישראל מעל בחרם, אבל כאן ויקחו את כל השלל ויביאו אל משה. ויצאו משה ואלעזר הכהן] אבא חנן אומר משום רבי אליעזר לפי שיצאו נערי ישראל לחטוף מן הבזה:

מדרש תנחומא

ומקנה רב. זה שאמר הכתוב: **לב חכם לימינו וגו'** (קהלת י, ב). לב חכם לימינו, זה משה. ולב כסיל לשמאלו, אלו בני ראובן ובני גד, שעשו את העקר טפל, והטפל עקר. למה, שחבבו נכסיהם יותר מגופן, שאמרו למשה, גדרות צאן נבנה למקנינו פה, פה תחלה, ואחר כך, וערים לטפנו. אמר להם משה, לא תעשו כך. עשו את העקר תחלה. בנו ערים לטפכם. ואחר כך גדרות לצאנכם. הוי, **לב חכם לימינו**, זה משה. ולב כסיל לשמאלו, אלו בני ראובן ובני גד. אמר להם

הקדוש ברוך הוא, אתם חבבתם ממונכם יותר מנפשותיכם. חייכם, אין בו ברכה, שנאמר: **נחלה מבהלת בראשונה ואחריתה לא תברך** (משלי כ, כא). **אל תיגע להעשיר, מבינתך חדל** (משלי כג, ד). ואיזו עשיר. השמח בחלקו, שנאמר: **יגיע כפיו כי תאכל, אשריך וטוב לך** (תהלים קכח, ב).

מדרש לקח טוב

וידבר ה' אל משה לאמר: נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים: הודיעך הכתוב שבחן של צדיקים שאין נפטרים מן העולם עד שנוקמין נקמת ישראל שהיא נקמת מי שאמר והיה העולם.

מאת המדינים והלא מואבים היו אלא בתחלה היה להם תגר זה עם זה שנאמר **המכה את מדין בשדה מואב**. (בראשית ל"ו:ל"ה) וכשבאו להלחם עם ישראל עשו שלום זה עם זה שנאמר **וילכו זקני מואב וזקני מדין מדינים שהיו מדיינין עם ישראל**, (במדבר כ"ב:ז')

אחר תאסף אל עמך. מלמד שמלחמת מדין מעכבת מיתתו של משה. ואף על פי כן הלך ועשה בשמחה שנאמר **וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם**. אזדרזו כענין שנאמר **חלוצים תעברו**. (דברים ג:י"ח)

ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדין. אמר להם לא נקמת בשר ודם אתם נוקמין אלא נקמת מי שאמר והיה העולם **אל קנוא ונקם [ה' נקם ה'] ובעל חמה** (נחום א':ב):

צוואת רבי ישראל בעל 'שם חלק א'

- א. צוואת הריב"ש ע"ה. להיות תמים בעבודתו יתברך עבודה תמה ועיקר שלא לשכוח הדברים. ועיקר ללמוד בכל יום שיעור מוסר הן רב הן מעט. ולראות את עצמו תמיד להדבק את עצמו במדות טובות והנהגות ישרות ושלא יניח שום יום מעשיית מצוה הן קלה הן חמורה. וסימנך הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה פירש זהיר מלשון והמשכילים יזהירו. רצה לומר הנשמה תזהיר ותאיר ממצוה קלה כבחמורה כי רחמנא ליבא בעי:
- ב. שויתי ה' לנגדי תמיד. שויתי לשון השתוות בכל דבר המאורע הכל שוה אצלו בין בענין שמשבחין בני אדם אותו או מבזין אותו. וכן בכל שאר דברים וכן בכל המאכלות בין שאוכל מעדנים בין שאוכל שאר דברים הכל ישוה בעיניו כיון שהוסר היצהיר הרע ממנו מכל וכל. וכל דבר שיארע לו יאמר הלא זה הוא מאתו יתברך ואם בעיניו הגון וכו' וכל כוונתו לשם שמיים אבל מצד עצמו אין חילוק וזה מדרגה גדולה מאד. וכל האדם צריך לעבוד השי"ת בכל כחו שהכל הוא צורך מפני שהשי"ת רוצה שיעבדו אותו בכל האופנים. והכוונה כי לפעמים אדם הולך ומדבר עם בני אדם ואז אינו יכול ללמוד וצריך להיות דבוק בהשי"ת וליחד יחודים. וכן כשהאדם הולך בדרך ואינו יכול להתפלל וללמוד כדרכו וצריך לעבוד אותו באופנים אחרים. ואל יצער את עצמו בזה כי השי"ת רוצה בזה שיעבדוהו בכל האופנים פעמי' באופן זה ופעמים באופן זה לכך הזדמן לפניו לילך לדרך או לדבר עם בני אדם בכדי לעבוד אותו באופן הזה. כלל גדול גול על ה' מעשיך ויכונו מחשבותיך שכל דבר שיזדמן יחשוב שהוא מאתו יתברך ויראה שיבקש מהשי"ת שיזמין לו תמיד מה שהשי"ת יודע שהוא לטובתו ולא מה שנראה לבני אדם על פי שכלו כי אפשר מה שבעיניו טוב הוא רע לו רק ישליך הכל כל עניניו וצרכיו עליו יתברך:

משנה שבועית

ברכות, פרק ב, משנה א'

הָיָה קוֹרָא בַּתּוֹרָה אֶת פִּרְשֵׁי שְׁמַע', וְהִגִּיעַ זְמַן הַמִּקְרָא זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע'. אִם כָּוֵן לְבוֹ בַּשַּׁע שֶׁקָּרָא וְכִיוּן לְצֵאת יְדֵי חוּבַת קְרִיאַת שְׁמַע - יִצָּא. וְאִם לֹא יִצָּא. בְּפָרְקִים בֵּין פָּרְקֵי קְרִיאַת שְׁמַע שׁוֹאֵל בְּשֵׁלּוֹם אָדָם מִפְּנֵי הַכְּבוֹד בְּפָנֵי אָדָם שְׁחִיב לְכַבְּדוֹ כְּגוֹן אֲבִיו וְכַדּוּמָה, וּמִשִּׁיב ויכול גם לְהַשִּׁיב לְצָרִיךְ בְּכִיבוּדוֹ שְׁלֹם. וּבְאֶמְצַע פָּרֻק שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הִירָאָה יִכּוֹל לְשַׁאֵל לְשֵׁלּוֹם רַק מִמִּי שִׁירָא מִמֶּנּוּ. וּמִשִּׁיב שְׁלֹם, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹדָה מִקַּל וָאֹמֶר, בְּאֶמְצַע הַפָּרְקִים שׁוֹאֵל שְׁלֹם מִפְּנֵי הִירָאָה, וּמִשִּׁיב לְשֵׁלּוֹם אֶף מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, בְּפָרְקִים בֵּין הַפָּרְקִים שׁוֹאֵל מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, וּמִשִּׁיב שְׁלֹם לְכָל אָדָם:

ל ע י ל ו י נ ש מ ת :

ר' יעקב ב' ר' יהודה

ר' פינחס ב' ר' זאב

ר' אברהם ב' ר' זאב

ר' אבנר ב' ר' רחמים

מערכת אור הפרשה:

whprsh@gmail.com